

FIIA 17/2013

COMMENT

Jyrki Kallio
Tutkija
Ulkopoliittinen instituutti

Kiina vastaa kritiikkiin pitkällä uudistuslistalla > Kommunistipuolue lupaa parantaa kansalaisten oikeuksia, mutta ei aio uudistaa poliittista järjestelmää

Kiinan äskettäin julkistamat uudistukset vaikuttavat lupaavilta kansalaisten oikeuksien kannalta. Osa uudistuksista voidaan myös tulkita vastauksiksi Yhdysvaltain ja EU:n arvosteluun. Kiinan voisi luulla taipuneen kansainvälisessä paineessa, mutta myönnytykset saattavat osoittautua näennäisiksi.

Kiinan kommunistisen puolueen 18. keskuskomitea julkisti äskettäin kolmannen täysistunnon tuloksena syntyneen, ”uudistusten kokonaisvaltaista syventämistä” koskevan 60-kohtaisen päätöslauselman. Se sisältää paitsi vihjeitä odotetuista talousuudistuksista, myös lupauksia kansalaisten oikeuksien parantamisesta.

Eniten julkisuutta on saanut yhden lapsen politiikan lieventäminen, vaikka kysymys on tosiasiallisesti vähäisestä muutoksesta. Erilaisia lievennyksiä ja poikkeuksia yhden lapsen politiikkaan on tehty ennenkin. Uuden lievennyksen ei odoteta aiheuttavan merkittävää muutosta syntyvyyteen, vaikka uudistusta onkin perusteltu tarpeella muuttaa vanhenevan Kiinan ikärakennetta. Muutoksen todellinen syy voi olla halu vähentää ulkomailta Kiinaan kohdistettua yksilön oikeuksien polkemiseen liittynyttä kritiikkiä.

Toinen paljon julkisuutta saanut päätös koskee ”uudelleen koulutusta työn avulla”. Kiina on päättänyt lopettaa erilaisiin pikkurikoksiin, kuten irtolaisuuteen ja prostituoitioon, syyllistyneiden lähettämisen työleireille pelkän poliisiviranomaisen hallinnollisen päätöksen nojalla.

Myös tämä päätös saattaa liittyä ulkomaiseen kritiikkiin, sillä ilman tuomioistuimen päätöstä tehtävät

vangitsemiset ovat yksi eniten arvostelua herättäneistä piirteistä Kiinan oikeusjärjestelmässä. Ihmisoikeusjärjestöt ovat syyttäneet Kiinaa järjestelmän käyttämisestä toisinajatteliijoita vastaan. Vaikka kyseessä on merkittävä parannus aiempaan käytäntöön, Kiinan viranomaisille jää edelleen käyttönsä laaja arsenaali lain harmaalle alueelle jääviä keinoja toisinajattelijoiden vapaudenriistoon, kuten kotiarestit.

Kolmas uudistus, jolla Kiina mahdollisesti pyrkii reagoimaan ulkomaiseen arvosteluun, liittyy poliittisesta järjestelmästä käytettyihin uusiin sanamuotoihin. Päätöslauselmassa todetaan, että Kiinan tulee edistää ”neuvoa-antavaa demokratiaa”.

Kiinankielinen käsite *xieshang minzhu* viittaa toisaalta jo olemassa olevaan järjestelmään, jossa kommunistisen puolueen ohjauksessa toimivat niin sanotut demokraattiset puolueet kokoontuvat Kiinan kansan poliittisesti neuvoa-antavaan kokoukseen (CPPCC) aina kansallisen kansankongressin (NPC) istuntojen alla. Toisaalta sanaparilla on käännetty kiinaksi yksi länsimaisen politologisen keskustelun muotikäsitteistä, deliberatiivinen demokratia. Näin Kiinaa vain pintapuolisesti tunteville henkilöille saattaa syntyä käsitys, että Kiinassa ollaan samalla

tavalla huolestuneita kansalaisten vähäisestä osallistumisesta politiikkaan kuin lännessä.

Maininta neuvoa-antavasta demokratiasta esiintyy päätöslauselman 8. luvussa, joka on otsikoitu ”sosialistisen demokraattisen järjestelmän vahvistaminen”. Tämä kertoo selvästi, että mistään todellisesta kansanvallan lisäämisestä ei ole kysymys. Kiinassa halutaan vain vahvistaa kansalaisten osallistumisen tunnetta ilman oikean vaikutusvallan kasvattamista.

Päätöslauselman oikeusjärjestelmän kehittämistä koskeviin kohtiin tulee suhtautua samanlaisella kriittisyydellä. Ne esitetään ”sosialistisen oikeusjärjestelmän” kehityksessä. Kommunistinen puolue ei ole vielä valmis sallimaan vapaata tuomioistuineläytystä, vaan koko yhteiskunta halutaan pitää puolueen kontrollissa.

Myös ilmoitus kansallisen turvallisuusneuvoston perustamisesta paljastaa, että yksi puoluejohdon suurimmista huolenaiheista on sisäisen vakauden ja yhtenäisyyden horjumisen. Kiinalaiset ovat jatkuvasti valmiimpia osoittamaan mieltään ympäristöongelmia, korruptiota ja rakennemuutoksen lieveilmiöitä vastaan.

Kommunistinen puolue on hyvin tietoinen maassa vallitsevien ongelmien olemuksesta ja laajuudesta. Sen

Ulkopoliittinen
instituutti

Kruunuvuorenkatu 4

PL 400

00161 Helsinki

Puhelin

(09) 432 7000

Fax

(09) 432 7799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on eduskunnan yhteydessä toimiva, riippumaton tutkimuslaitos. Instituutti tuottaa korkeatasoista tutkimusta, joka tukee poliittista päätöksentekoa ja avointa keskustelua niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Instituutin julkaisut käyvät läpi sisäisen editointiprosessin, mutta julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

vuoksi keskuskomitean päätöslauselmaa ei ole syytä tuomita pelkäksi sanahelinäksi. Päätöslauselma sisältää paljon kansalaisten oikeuksien kannalta lupaavia elementtejä: lakiin ja kansan palvelemiseen perustuvan hallinnon kehittäminen, kansanvaltaisten vaikuttamismuotojen lisääminen ja vallankäytön läpinäkyvyyden kasvattaminen.

Kansalaisten yhdenvertaisuuden kannalta mittavin haaste on, että siirtotyöläisille ei voida myöntää asuinpaikkaoikeutta (*hukou*) suurissa kaupungeissa ilman, että samalla järjestetään myös heidän sosiaaliturvansa rahoitus. Kaupungit ovat tätä nykyä haluttomia ottamaan tällaista lisätaakkaa vastuulleen. Päätöslauselmassa mainittu tavoite lisätä maakuntien budjettivaltaa ja vastuuta voi toteutuessaan luoda edellytykset myös pitkään kaivatulle asuinpaikkaoikeusjärjestelmän kokonaisuudistukselle.

Keskuskomitean päätökset ovat syntyneet puolueen sisäisten, toistaan poikkeavien näkemysten kompromissina. Tämä tekee päätöslauselman sisältämisestä linjauksista vaikeatulkintaisia. Todellinen testi on luonnollisestikin päätösten toimeenpano. Siinä suhteessa vastaus ei tarvitse odottaa kovin kauan.

Monilla uudistuksilla on kiire, ja puolue on asettanut itselleen

tavoiteajankohdan, johon mennessä uudistusten pitää olla jo ratkaisevassa toteutusvaiheessa. Ajankohta on vuosi 2020, jolloin Kiina valmistautuu viettämään kommunistisen puolueen satavuotisjuhlaa. Silloin uudistus- ja avoimuuspolitiikan isän Deng Xiaopingin unelman – kohtuullisen hyvinvoinnin yhteiskunnan – pitäisi olla valmis.